

Seçim Sonrası Türkiye Hangi Yöne?¹

Doç. Dr. Turgay UZUN

Muğla Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü

22 Temmuz seçimlerine yönelik yapılan değerlendirmelerde seçimin Türkiye’de yeni bir dönemim başlangıcı olduğu ve çok önemli sonuçları beraberinde getirdiği yolundaki düşünceler ön plana çıkmaktadır. 22 Temmuz seçimlerini önceki seçimlerden ayıran noktalar nelerdir veya neden Türk siyasal yaşamında bu kadar önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır? Öncelikle şunu söylemek gerekiyor son seçimler öncekiler gibi olağan dönemlerde yapılan seçimlerden hem erkene alınması hem de yarattığı sonuçlar açısından farklı özellikler taşımaktadır. 22 Temmuz’da seçim sandığı seçmenin karşısına çok önemli seçenekleri getirirken, yaşanan olağanüstü ortam sonrası seçimler, sadece bir partiye oy verme, kimin yöneteceğini belirlemeye yönelik siyasal katılma anlamındaki bir davranış olmanın ötesinde, Türkiye’nin geleceğini yakından ilgilendiren bir karar verme noktası olarak tanımlanabilir. Seçimleri bir “dönüm noktası” olarak tanımlamanın altında elbette öncesinde yaşanan olağanüstü süreç yatmaktadır. Cumhurbaşkanlığı seçiminin Genelkurmay’ın bildirisi ve akabinde de Anayasa Mahkemesi’nin aldığı “367” kararı ile çıkmaza girmesiyle seçim bir anlamda demokratik sürecin işleyebilmesi için bir zorunluluk halini almıştır.

27 Nisan Bildirisi ile birlikte Türkiye’de taşların yerinden oynadığı ve tekrar yerine oturmasının da çok kolay olmayacağı görülmektedir. Türkiye’de yaşanan krizler, darbeler ve muhtıralar geçmişine bakıldığında, bugüne kadar Cumhurbaşkanının seçim sürecinin dışarıdan gelen bir etkiyle kesildiği bir dönem yaşanmadığı görülecektir. 12 Mart sonrası, 1973 yılındaki Cumhurbaşkanlığı seçiminde iktidar ve muhalefet, aralarındaki onca kutuplaşma ve mücadeleye karşın demokratik sürecin işletilmesi noktasında anlaşmış ve parlamentonun desteğini alan Fahri Korutürk Cumhurbaşkanı seçilmişti. Son Cumhurbaşkanlığı seçim süreci ise, bir askeri bildiri ile noktalamış geriye belirsiz bir ortam kalmıştır. İşte 22 Temmuz seçimi bu belirsizliği önemli bir oranda ortadan kaldıran ve sürecin

önünü açan bir etki yapmıştır.

Bu noktadan baktığımızda, 22 Temmuz, demokratik süreçlere yönelik bir referandum anlamı taşımaktadır. Seçim sonuçları, demokratik sürecin desteklenmesi, AB sürecinin kesintiye uğramadan devam etmesi ve ekonomik istikrar ve yapısal dönüşüm hareketinin sekteye uğramaması anlamındaki bir sürecin halk tarafından desteklenmesi sonucunu çıkarmış, bununla birlikte Türkiye’nin içine kapanması, demokratik reformlardan geriye dönüş ve otoriter devlet yapısına doğru gidişin yaşanması, bürokratik merkezin siyasal sisteme tam anlamıyla hakim olması ve askeri vesayet görüntüsünün giderek daha koyu bir hal alması biçiminde özetlenebilecek olan alternatif bir “yol haritasını” da geçersiz kılmıştır.

Seçimlere gelinceye kadar Türkiye’de bu iki seçeneğin uzunca bir süredir değişik çevreler tarafından temsil edilmekte olduğu görülmektedir. Devlet örgütü içerisindeki kimi gruplar devlet dışı bazı kesimlerin de desteği ile AB projesi, Türkiye’nin demokratikleşmesi ve zenginleşmesine yönelik reformlarla birlikte çağdaş Dünyanın bir üyesi olma çabası karşısındaki etkinliklerini artırmışlar ve bazı siyasal partiler bu tavrı seçimlerde halkın önüne bir politik tercih biçiminde koymuşlardı. Yaşanan süreçte, bu kesimlerin, propagandif faaliyetler sürdüren gruplar görüntüsü verenlerinin yanında, zaman zaman illegal oluşumlar biçiminde de ortaya çıktığı ve demokratik düzeni tehdit edici faaliyetler içinde olanları da ortaya çıkmıştı. Seçim öncesinde bu çabaların etkinlik kazanması, “ulusalcılık” adı altında ayrımcı milliyetçiliğin yükseltilmesi ve içe kapanık bir Türkiye özleminin dile getirilmesinin, esas itibarıyla AB süreci ile ilişkili olduğu çok açıktır. Nasıl ki, AB süreci yapısal reformlar yoluyla değişimi zorlamakta ise, değişim karşısındaki kesimler karşı tepki ve faaliyetlerini de artırmışlardır. 22 Temmuz seçimlerinin bu bağlamda, bir kısmı devlet içindeki oluşumlarla işbirliği halindeki otoriter

¹ 511. sayıda teknik bir aksaklık dolayısıyla eksik basılmasından dolayı yeniden yayınlanmıştır.

yönetim yanlısı kesimler ile değişimi, özgürlüğü, hukuk devletini savunan anlayış arasında bir referandum görüntüsü halini almış olduğu doğru bir tespit olacaktır. Bu karşıtlık seçim sürecinde klasik sağ-sol ayırımını aşan bir kutuplaşmayı da gündeme taşımıştır. Demokrasiden ve özgürlüklerden yana olan sağ ve soldaki kesimler zımnı bir koalisyon görüntüsü vermiş, statükocu ve “ulusalci” gruplar da aynı biçimde doğal bir birliktelik oluşturmuşlardır. Seçime giden süreçte AB karşıtı ve içe-kapanmacı kesimler ilginç biçimde, Türkiye dışındaki Türkiye karşıtı çevrelerle de bir işbirliği görüntüsü vererek ve belki farkında olmadan aynı amaç için çalışmışlar ve Ak Parti karşısında bir blok oluşturarak seçim başarısı yakalamaya çalışmışlardır. 22 Temmuzla birlikte AB karşıtı statükocu bir iktidarın oluşması beklentisi seçim sonuçlarıyla birlikte “bir başka bahara” kaldığı görülmektedir.

Ulusalcılığı Kim Temsil Edecek?

Seçimlerde AB karşıtı-ulusalci anlayışın kim tarafından en iyi biçimde seslendirileceği ve bu grupların temsilini hangi partinin sağlayabileceğine yönelik seçmen tabanında verilecek karar bu kesime hitap eden partinin de oylarını yükseltecekti. “Ulusalci- içe kapanmacı” anlayışın liderliği için seçimlerde iki partinin mücadele ettiği görülmektedir: CHP ve MHP. İdeolojileri itibarıyla farklılıkları olmasına rağmen, AB karşıtlığı ve dış politikadaki yalnızlaşma stratejilerini savunmaları nedeni ile bir ortaklık kurmaları uzak bir ihtimal olmayan MHP ve CHP’nin Ak Parti karşısında parlamento çoğunluğunu sağlayamamaları bu çevreler açısından da bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Seçim sonrasında özellikle cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde bütün devletçi reflekslerine rağmen, son dönemde tavan yapmış halktan kopuk bir Kemalist seçkinci hareket ile bir siyasal proje içerisinde yer almasının kendi siyasal geleceği açısından da oldukça riskli olduğunu gören MHP, seçim sonuçlarından ders çıkartarak CHP’nin muhalefet anlayışından kendisini uzak tutmaya çabalamıştır.

Seçmenin Karşısındaki Tercihler

22 Temmuz seçimleri seçmenin karşısına iki önemli tercih koymuştur. Örneğin, CHP ve/

veya MHP iktidarı durumunda, devlet içindeki statükocu ve AB karşıtı grupların hükümet ile “uyum içerisinde” çalışacağı dönemde, ne asker-sivil gerginliği ne de hükümet-Cumhurbaşkanı çekişmesi yaşanacak ve bir tür “güvenlik devletine” doğru dönüşüm söz konusu olabilecekti. Türkiye’nin “başka sulara doğru” yol almasının “olumlu” karşılığı ise yönetme sürecindeki “rahatlık” olacaktır. Hatta bu sürecin son noktasında Türkiye’nin AB ile ipleri koparması ve NATO’dan da çıkarak Rusya’ya, İran’a, Çin’e yaklaşması olgusu yaşanabilecekti. Kısaca Türkiye’nin, orta ve uzun dönemde Tanzimat ile başlayan ve Cumhuriyet ile güçlenen Batıya doğru yönelimi değişecek ve yeni bir “yol haritası” ile karşı karşıya kalabilecekti.

22 Temmuz’da seçmenin karşısına çıkacak diğer karşıt seçenek ise, IMF destekli ve şimdiye kadar başarılı olmuş istikrar programı ile AB reformları ve müzakere sürecinin güçlenerek sürdürülmesi, dış politikada ihtiyatlı duruşun korunması ve PKK terörüne karşı askeri mücadele yanında siyasal arayışların devam ettirilmesi biçiminde somutlaşmıştı. Bu seçeneğin belki de en olumsuz sonucu ise, Meclisteki Ak Parti karşıtı sert muhalefet ile Ak Parti arasındaki çatışmanın derinleşmesi ve istikrarı tehdit etmesi hatta Ak Parti iktidarına karşı daha önce siyasal tarihimizde örnekleri görülen “ordu-millet el ele” benzeri bir hareketin demokratik yaşamı bir başka döneme ertelemesiydi. Seçim sonuçları, bu alternatiflerden ikincisini sonuçsuz çıkartmış ve halk Ak Parti hükümetine ve dolayısıyla Türkiye’nin demokratikleşmesi projesine oldukça yüksek bir oranda destek verirken 27 Nisan sürecini de onaylamadığını göstermiştir.

Siyasal muhalefet ve askeri bürokrasi tarafından “teslimiyetçi”, “işbirlikçi”, “ver-kurtulcu” politikaları izlemekle ve teröre karşı sınır ötesi çözümlere soğuk bakmakla eleştirilen Ak Parti’nin AB süreciyle paralel giden demokratikleşme sürecinin devam ettirilmesini savunan liberaller ile özgürlükçü solun bir bölümünün desteğini aldığı görülmektedir. Bu seçimlerde Ak Parti’nin oy artışında daha önce bu partiye oy vermemiş ancak demokratik kurum ve kurallar noktasında hassasiyeti olan her düşünceden seçmenin bir defalık da olsa demokrasiyi “korumak ve kollamak” adına Ak Parti’yi desteklemesinin payının olduğu söylenebilir. Seçmen düzleminde

bu hedeflerin önemsenmesi, Ak Parti'nin seçim başarısındaki en önemli eşik noktasını oluşturduğu görülmektedir. Özetle, reformların devamı, AB sürecinin canlı tutulması ve ekonomik istikrarın seçmen için ne derece "değerli" olduğu sorusu seçimlerle birlikte cevap bulmuştur. Seçimlerin, sanıldığı aksine bir laik-dindar kutuplaşması yerine Türkiye'nin temel yönelimi ile ilgili ana hedefler ve politikalar açısından bir ayrışmayı ortaya çıkardığı açıktır. Bu nedenle seçimlerde, muhafazakâr olmayan hatta daha önce hiç sağ bir partiye oy vermemiş ancak gerçek anlamıyla hukuk devletinin tesis edilmesi ve demokratik süreçlerin dışsal etkilerden korunmasını önemseyen her yönden seçmenin, milletvekili adaylarının arasında liberal demokrat ve sol eğilimli adayın bulunduğu ve Genelkurmay bildirisi sonrası "dik duruşuyla" bu kesimler karşısında puan toplamış olan bir Ak Parti'yi desteklemesi, bu partinin seçim başarısında etkili olmuştur.

Türk seçmeni 22 Temmuzda, gündelik sorunlar ve ideolojik ayrımlar yanında, sivil siyasal alanın korunmasına yönelik beklentiler ve Türkiye'nin geleceği ile ilgili yaşamsal tercihlerin etkisi altında oy vermiş ve bu da AK Parti iktidarının devamı noktasında somutlaşmıştır. Bundan sonraki süreçte ne olacaktır. Bu fırsatın yakalanmış olması Türk siyasal sisteminde bir reform sürecini başlatacak mıdır? Yoksa Ak Parti'nin "merkez parti" olma "hevesi" reformcu kimliğine baskın gelerek beklentileri boşa mı çıkartacaktır, bunu yaşayarak göreceğiz. Seçmen tercihinin politik sürece yansımaları noktasındaki bir başka engel olan asker-sivil bürokrasinin tavrı bu süreçte yine önemli olacaktır. Bürokrasinin özellikle askeri kanadının seçim sonuçlarını doğru okuyarak politik sürece müdahaleden kaçınması en rasyonel seçenek olarak karşımızda durmaktaysa da, 27 Nisan tecrübesi bu konuda çok da iyimser olmamızı büyük oranda engellemektedir. Yine de seçimlerde e-muhtıranın halk desteği alamaması ve hükümetin "demokratik çıkışının" seçmen nezdinde prim yapmasının askeri bürokrasinin olası müdahale alanını daralttığı da bir başka gerçektir. Yani asker, eskiden olduğu gibi "cumhuriyet mitingleriyle" belirginleşen "sivil muhalefeti" arkasına alarak hareketlerini meşrulaştırma imkânından mahrumdur. Bu nedenle önümüzdeki dönemde hükümetin reformcu kimliğinin daha ön planda olacağı

öngörüsünü yapmak mümkündür. Yani somut olarak anayasal sistemin sivil unsurlarının belirginleştirilmesi ve bu yöndeki bir anayasal reform işaretleri görüldüğü üzere gündemde olacaktır. Cumhurbaşkanlığının yetkilerinin azaltılması ve gerçek anlamda bir parlamenter yapının tesisi, temel hak ve özgürlüklerin koruma alanının genişletilmesi, bu güne kadar AB sürecinden bir anlamda "bağışıklık" kazanmış olan YÖK'ün demokratikleştirilmesi, sistem üzerindeki vesayet görüntüsünün kaldırılmasına yönelik düzenlemeler, çift başlı yargı düzenine son verilmesi, son dönemde ulusal irade karşısında sekte tutumuyla öne çıkan Anayasa Mahkemesi'nin yeniden yapılandırılması ve özgürlükleri kısıtlayan değil "koruyan" bir içeriğe kavuşturulması ilk aşamada "hemen" yapılması gereken düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak söylemek gerekirse, siyasal iktidarın, seçim sonuçlarıyla kazandığı bu önemli fırsatı Türkiye'nin demokratikleşmesi ve zenginleşmesi doğrultusunda kullanması ülkemiz açısından çok olumlu sonuçların yaşanmasını sağlayacaktır.